

Леонов В. В., к.т.н., доцент;
Ворович Б. О., к.військ.н., доцент

Центр воєнно-стратегічних досліджень Національного університету оборони України імені Івана Черняхівського, Київ

Парадокс асиметрії в сучасних міжнародних збройних конфліктах

Резюме. Виконано аналіз співвідношення понять "асиметрія" та "перевага в силі", викладені шляхи досягнення асиметрії в сучасному воєнному конфлікті.

Ключові слова: асиметрія збройної боротьби, співвідношення сил, перевага в силах, засоби й способи збройної боротьби, нові технології, нові фізичні принципи, спосіб ведення бойових дій.

Постановка проблеми. На сьогодні дуже велику увагу дослідників привертає до себе феномен асиметричного збройного конфлікту, під яким розуміють випадки політичної поразки розвинених країн у збройних конфліктах проти слабших супротивників. Сучасні війни в Іраку і Афганістані є прикладом феномену, коли розвинені, оснащені високотехнологічною могутньою зброєю країни можуть виявитися уразливими і незахищеними, а наявна військова сила недостатня, щоб забезпечити необхідний рівень безпеки і нейтралізувати противника. Виявлення закономірностей неоднозначного результату збройних конфліктів між розвиненими країнами і більш слабкими противниками потребує по-новому поглянути на динаміку розвитку міжнародних відносин у сфері забезпечення воєнної безпеки.

Актуальність досліджуваної проблеми для України обумовлена гібридною війною на Сході України та анексією Криму, що є різновидом феномену асиметричного конфлікту. Боротьба з міжнародним тероризмом та нейтралізація збройного конфлікту на Сході України вимагають розуміння логіки асиметричних конфліктів, вироблення необхідного аналітичного інструментарію і стратегічного знання для адекватного реагування.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Термін "асиметричний конфлікт" був уведений в науковий обіг Е. Макком, який в 1975 р опублікував статтю "Чому великі держави програють малі війни: політика асиметричного конфлікту". Основою запропонованої концепції був аналіз причин політичної поразки США у війні у В'єтнамі. Одночасно Е. Макк розглянув інші випадки поразки розвинених країн. Термін "асиметричний конфлікт" став популярним. Т.В. Паул в монографії "Асиметричні конфлікти: війни, ініційовані слабкими державами", опублікований у 1994 р, посилався на роботу

Е. Макка, але по-своєму інтерпретував асиметричний конфлікт – як "конфлікт між двома державами, що володіють нерівними військовими та економічними ресурсами".

У 2003 р. вийшла монографія Г. Мерома "Як демократії програють малі війни: держава, суспільство і поразка Франції в Алжирі, Ізраїлі, Лівані, США і В'єтнамі". Г. Мером розвиває ідею Е. Макка про те, що однією з причин поразки є нездатність демократичних суспільств вести малі війни, що обумовлено внутрішніми обмеженнями політичного і морального характеру. Близькою для розуміння причин поразки розвинених країн у таких конфліктах є колективна робота "Демократії і малі війни", видана Центром стратегічних досліджень імені Бегіна і Саддат в Ізраїлі. У роботі розглянуті приклади антиповстанських війн, які вели США, Індія, Туреччина, Греція, Ізраїль і Великобританія, також зроблено прогноз про збільшення числа подібних війн внаслідок поглиблення розриву в технологічному та економічному розвитку країн та посилення асиметричності їх військової сили.

Найбільш активно в рамках теорії асиметричного конфлікту розробляється гіпотеза про стратегії і способи боротьби як вирішальний чинник перемоги або поразки в асиметричному конфлікті. Саме в такому ключі написана монографія А. Аррегін-Тафта "Як слабкі виграють війни: теорія асиметричного конфлікту". Автор застосував теорію стратегічної взаємодії (strategic interaction) для пояснення причин парадоксального результату асиметричних конфліктів.

У групі робіт з методології вивчення збройних конфліктів необхідно назвати роботи П.А. Сорокіна, К. Райта, Л. Річардсона, Дж. Леві, М. Говарда (Ховарда), К. Холсті, П. Кеннеді, Р. Арона та інших.

Метою статті є аналіз парадоксу асиметрії в сучасному збройному конфлікті та його впливу на розв'язання, хід та закінчення конфлікту.

Виклад основного матеріалу. Будь-який агресор, готуючись до війни, забезпечує собі перевагу над противником. Не домігшись суттєвої переваги, він просто не почне бойових дій і відмовиться від своїх планів. Перевага може бути кількісною, якісною або кількісно-якісною. Вона проявляється в характеристиках озброєння, бойовій виучці особового складу або в майстерності організації ведення бойових дій і досягається нарощуванням бойового й чисельного складу військ (сил і засобів), їх раціональною організаційною структурою, застосуванням кращих систем управління, вибором форм і способів бойових дій, що найбільш повно відповідають умовам обстановки. Наявність такої переваги однієї сторони над іншою і обумовлює *асиметрію збройної боротьби* як мінімум на початковому етапі [1].

Самий побіжний огляд літератури з питань воєнних конфліктів у міжнародних відносинах останніх років показує, що відносини “асиметрії” виділяють як значимий елемент аналізу – “асиметричні загрози”, “асиметрична війна”, “асиметричний конфлікт” [2, 3]. Найчастіше поняття асиметрії застосовують для характеристики відносин між непорівнянними по силі й статусу противниками. За винятком нечисленної літератури воєнно-стратегічного й нормативно-правового характеру, поняття асиметричності, як правило, вказує на парадоксальний характер відносин, у яких більш слабкий противник здатний завдати серйозної шкоди й навіть нав'язати свою волю сильнішому, а сильний противник не завжди може відстояти свої інтереси й підкорити слабкого.

Аналіз стратегії й тактики боротьби слабких проти сильних і становить суть вивчення асиметричних відносин. Причому якщо теоретики й аналітики більшою мірою зацікавлені у відповіді на питання: “Чому можлива перемога слабкого, або чим обумовлена поразка сильного?”, то для практиків (політиків і військових) важливий пошук оптимальної стратегії поведіння в подібних ситуаціях.

Ще в 2000 р. міністр оборони США Вільям Коен відзначив існування “парадоксу супердержави” – ситуації, коли жодна країна не може напряму кинути виклик Сполученим Штатам, проте може побічно загрожувати за допомогою “асиметричних конфліктів” у формі “хімічної, біологічної або навіть ядерної війни”[4]. У цьому контексті термін асиметричний конфлікт (асиметрична війна)

віднесений до ситуації шантажу, коли слабкий гравець загрожує застосуванням зброї масового знищення (ЗМЗ) проти цивільного населення протиборчої країни. Характерною особливістю подібних ситуацій є подвійний шантаж – загроза свідомо неприпустимого розвитку подій для сильної сторони, притому, що слабкий гравець використовує заборонений засіб тиску і порушує правила гри проти того, хто їх створив і намагається нав'язати.

Після терактів 2001 р. термін “асиметричні загрози” ототожнюють з міжнародним тероризмом, а також у разі небезпек з придбанням ЗМЗ міжнародними терористичними групами. Пол Вілкінсон, директор Центру вивчення тероризму та політичного насильства (Університет Сент-Ендрюс, Великобританія) назвав цю ситуацію “реалізацією сили слабкого проти слабкості сильного”. Початок військової операції в Іраку (2003) і нездатність коаліції найсильніших держав завершити війну відповідно до початкових планів – встановити повний контроль над країною після розгрому її збройних сил, перехід військових дій в партизанську війну – фахівці кваліфікують як приклад класичного “асиметричного конфлікту” і порівнюють з війною у В'єтнамі. В іракському конфлікті виявила себе явна диспропорція силових можливостей противників, їх статусів і тактики військових дій. Партизанські війни в умовах окупації або колоніального правління, національно-визвольні рухи були зараховані до розряду асиметричних конфліктів ще у 1960-і роки. Сьогоднішні реалії змушують повернутися до їх аналізу як особливого типу збройного протистояння. Виділивши співпадаючі елементи названих випадків, можна визначити деякі основні риси асиметричних конфліктів:

непередбачуваність результату при явній невідповідності силових можливостей і статусів протиборчих сторін;

використання слабким учасником стратегії пошуку “слабкості сильного”;

звернення слабкої сторони до заборонених засобів ведення військових дій;

тактика “непрямих” військових дій, яка застосовується слабкою стороною;

нездатність сильної сторони відстояти свої позиції і надійно придушити слабкого.

Отже, уточнюючи це визначення, можна сказати, що асиметрія характеризує парадоксальні конфліктні ситуації, в яких сильний противник не здатний захистити себе і добитися перемоги над слабким. У більшості подібних конфліктів слабкий противник не здатний одержати військово перемогу над

сильним. Але першому, як правило, вдається нав'язати іншому вигідний йому (слабкому) характер перебігу конфлікту. У цьому сенсі слабкий нав'язує сильному свою волю і таким чином досягає політичної перемоги, заради якої, власне, і застосовується сила з погляду класичного визначення війни [5].

Починаючи з 1960-х років концепція асиметрії використовувалася для аналізу конфліктів між розвиненими країнами та країнами, що розвиваються. Нею займалися міжнародники, політологи та військові експерти. Вивчення парадоксу асиметричних конфліктів і спроби побудови теоретичних обґрунтувань відображено в роботах багатьох дослідників. У цих роботах повторюється думка про те, що успіх військової кампанії в подібному конфлікті залежить не стільки від силових потенціалів противників, скільки від взаємодії факторів військово-стратегічних і тактичних з невійськовими факторами перемоги, тобто політичними, психологічними та ідеологічними параметрами ситуації. Відзначається що, для досягнення перемоги необхідна підтримка цілей війни суспільством воюючої країни – їх легітимація. Цей фактор є вирішальним як для сильної, так і для слабкої сторони.

У роботі “Чому великі нації програють малі війни?” [6] Ендрю Макк зауважив, що за нерівністю силових можливостей учасників конфлікту можуть ховатися і більш важливі асиметрії – асиметрії відношення до конкретної війни і асиметрія спроможності країн домогтися мобілізації суспільства в інтересах її ведення. Другий тип асиметрій проявляється в дихотомії “обмеженої” і “тотальної” війни або застосуванні асиметричних тактик - дії партизанських груп проти регулярної армії. Нерідко цей тип і пояснює причини перемоги слабкого і поразки сильного.

Головне послання роздумів цього автора полягає у тому, що програє війну той, хто втратив політичну волю до її продовження, а найважливішою умовою наявності такої є суспільна підтримка цілей війни. На думку Макка, демократичні країни часто програють "малі війни" на "внутрішньому фронті", оскільки бувають не в змозі мобілізувати суспільство на продовження війни та представити переконливі виправдання її цілей, людських жертв і матеріальних витрат, і тоді війна втрачає легітимність в очах нації. І лише ті країни, які дійсно ведуть війну в ім'я значущої загальної ідеї, здатні протягом довгого часу забезпечувати мобілізацію матеріальних і людських ресурсів для досягнення перемоги над переважаючим за силою противником. Сильна прихильність

суспільства війні може підштовхувати його до ідеї абсолютної війни. І це притому, що логіка такої завжди перемагає логіку війни “обмеженої” або “малої”.

У фундаментальній праці "Мир і війна між народами" Р. Арон зазначав, що причина поразки великих держав у колоніальних війнах ХХ століття могла бути пояснена асиметрією відносин “повстанець-колонізатор”. Крім нерівності сил, Арон виділив асиметрію “волі, інтересу, антипатії у войовничому діалозі консерваторів і повстанців”, яка “стала останньою причиною того, що французькі автори називають поразкою Заходу” [7]. Асиметрія волі та інтересу пояснює, чому в 1960-х роках формально сильна держава (Франція) відмовляється від продовження боротьби з більш слабким противником (Алжир).

Крім вказівки на обмежений характер бойових дій, феномен “малої війни” свідчить також і про невелику відданість цілям війни з боку сильної нації. У певний момент вигоди, одержані від досягнення перемоги військовою силою, починають рахуватися суспільством не настільки істотними в порівнянні з людськими, матеріальними і моральними втратами від продовження війни. У 60-ті роки минулого століття Р. Арон знаходив природним, що “одного разу консерватору набридає платити за відновлення порядку і оплачувати витрати на народи, що з ним борються” [7]. “Війна іракців проти окупаційних сил триває з несподіваною жорстокістю і завзятістю”, – з прикрістю констатували в той час американські ЗМІ, нарікаючи на те, що, як показують події в Іраку і Афганістані, “добрі наміри не завжди винагороджуються”, якщо під такими розуміти насильницьку демократизацію обох країн за сценаріями США [8]. Урядам демократичних країн все важче виправдовувати цілі війн (особливо “малих”) і забезпечувати необхідну підтримку з боку суспільства для їх початку і ведення.

У роки, що минули після закінчення Другої світової війни, багато національно-визвольних і антиколоніальних рухів використовували стратегію партизанської війни, за рахунок чого їм вдавалося виснажувати якщо не силу, то волю противника і змушувати його йти на поступки. Відомі міркування Мао Цзедуна про стратегію і тактику партизанської війни, дивно співзвучні причинам поразки США у В'єтнамській війні (1964 - 1975 рр.), які виділяв Генрі Кіссінджер [9]. Обидва політики бачили причини перемоги в'єтнамців в затяжному характері війни, яка виснажила США,

незважаючи на їх військову перевагу. Успіх В'єтнаму принесла партизанська тактика "малих перемог", що давала змогу північному В'єтнаму ухилитися від великих прямих зіткнень з американськими силами, скритність і невразливість розосереджених сил в'єтнамських партизан на тлі легкого виявлення концентрації військ Сполучених Штатів. При цьому місцеве населення підтримувало партизан вважаючи їх боротьбу проти американських військ справедливою і визвольною.

Слабкому у В'єтнамській війні було достатньо "не програти". Сильний, щоб виграти, повинен був обов'язково здобути перемогу. Г. Кіссінджер навіть вивів "формулу перемоги партизан": "...партизани виграють до тих пір, поки не програють; а регулярна армія зазнає поразки, якщо їй не вдається одержати вирішальну перемогу". Він назвав й інший важливий фактор перемоги – здатність кожної з протидіючих сторін забезпечити безпеку цивільного населення в зоні бойових дій. Виграють ті збройні сили (регулярні або партизанські), які здатні її повністю забезпечити. Це завдання часто виявляється непосильним для регулярної армії, яка воює на чужій території. У цьому сенсі місцеві партизани "приречені на перемогу раніше чи пізніше" [9].

Тероризм ХХІ століття – варіант асиметричних бойових дій, оскільки він підтримує логіку боротьби "слабких" проти "сильних". Німецький вчений Х. Мюнклер стверджує, що тероризм – як спосіб боротьби слабких – "замінив партизанську війну, яка в ХХ столітті тривалий час виконувала цю функцію". Від партизанських війн тероризм відрізняється своїм наступальним характером, меншою залежністю від місцевого населення і здатністю активно використовувати в своїх цілях інфраструктуру розвинених країн. Сучасний тероризм – різновид війни в її класичному розумінні як насильницького нав'язування противнику своєї волі з тією лише важливою особливістю, що терористична боротьба "орієнтована на асиметрію, за допомогою якої гравці, нескінченно більш слабкі технологічно і організаційно, ніж їх багаторазово більш потужний противник, виявляються здатними воювати проти нього" [2].

Різниця між партизанською війною і терористичними стратегіями полягає у свідомому використанні парадоксальних переваг стратегічної асиметрії. Традиційні партизанські рухи прагнули досягти симетрії у відносинах з противником, а потім і перемогти його у збройній боротьбі. Терористичні групи прагнуть підірвати морально-психологічний потенціал

противника без контакту з його військовою машиною. При цьому для своїх ударів вони вибирають найбільш уразливі цілі в тій чи іншій країні, просто "обходячи" як військові, так й інші перешкоди та захисні механізми, у створення яких так багато вкладали сучасні суспільства заради забезпечення своєї безпеки [2].

З урахуванням сказаного вище важливим методологічним завданням прогнозування перспектив збройних конфліктів є не просто порівняльне вивчення можливостей протидіючих сторін, а виявлення можливостей як симетричного, так і несиметричного використання тих чи інших складових їх потенціалів [10]. При подібному аналізі важливо виділяти як відносно стійкі ("структурні"), так і мінливі ("динамічні") характеристики конфліктів. Під першими розуміються силові і ресурсні можливості, легально-правовий статус сторін, їх цілі, стан відповідних спільнот та їх ставлення до даного конфлікту. Другі – це наявні у кожній зі сторін стратегії і тактики, що застосовуються для компенсації очевидних силових нерозмірностей.

Прагнення враховувати специфіку асиметричних конфліктів було помітно в міжнародній політиці протягом усієї другої половини ХХ століття. Насамперед, держави намагалися модифікувати стратегію військових дій, враховуючи особливості боротьби проти відносно слабких противників. У цьому сенсі переважали наступні тенденції:

розробка сценаріїв прямих військових зіткнень обмеженого масштабу (стратегії "локальних воєн", "обмежених воєн", "конфліктів низької інтенсивності");

підготовка збройних сил до ведення бойових дій невеликими за чисельністю контингентами спеціально підготовлених військ; ведення превентивних дій проти нерегулярних формувань з використанням даних розвідки й агентурних мереж;

здійснення заходів для забезпечення контакту з місцевим населенням, під гаслами захисту якого виступає більш слабкий супротивник, а також надання військової та матеріальної підтримки групам своїх прихильників у місцевих громадах;

обмеження масштабів бойових операцій і перехід до невійськових способів тиску на слабого супротивника.

Загальною тенденцією був перехід до більш обережного, дозованого застосування військової сили, відходу від прямих військових інтервенцій у внутрішні конфлікти іноземних держав, більш активне використання

невійськових способів тиску [11]. Змін зазнавали і підходи до переговорного процесу. По-перше, більш гнучкими ставало ставлення до статусних аспектів переговорів – сторони легше погоджувалися на ведення переговорів на базі неформальної рівності їх учасників [12]. По-друге, більше уваги стало приділятися врахуванню інтересів більш слабкої сторони і пошуку “балансу інтересів” між учасниками конфлікту. Ці зміни частково відображали досвід невдач переговорної тактики “з позиції переваги”, а певною мірою вони були і наслідком використання методів математичного моделювання конфліктів.

Поява загрози транснаціонального тероризму проти розвинених держав зруйнувало ілюзії про підвищення керованості міжнародної системи і можливостей знаходження компромісів між асиметричними антагоністами. Сучасні прояви тероризму залишають відкритим головне питання: до яких політичних цілей прагнуть ці групи, і наскільки сумісні політичні цілі терористів з цілями і цінностями тих країн, проти яких вони ведуть боротьбу. Американський вчений Д. Стівенсон вказав на можливість двох варіантів реакції “сильних”: з одного боку, капітуляція, переговори з терористами, відмова від захисту союзників; з іншого – повномасштабна мобілізація Заходу (сама по собі ризикована і деструктивна) [13].

Уряди різних країн у боротьбі проти транснаціонального тероризму посилюють внутрішній контроль, роблять менш проникними державні кордони, переконують громадян у необхідності мобілізації проти загальнонаціональної і навіть загальноцивілізаційної загрози. Ці дії оцінюються низкою експертів як обмеження демократичних свобод людини заради забезпечення безпеки. Одночасно відбувається переосмислення ролі силових компонентів забезпечення безпеки: (1) перегляд військових доктрин, структури і системи організації та підготовки збройних сил, (2) розроблення превентивних стратегій, збільшення витрат на оборону і (3) діяльність розвідувальних служб.

У строго академічному сенсі під “асиметрією” розуміється відсутність або порушення симетрії у об'єктів, яким властива наявність симетрії, або поєднання об'ємно-просторових елементів, що характеризується відсутністю осі симетрії. Концепція асиметрії будується на протиставленні симетрії: вона виступає як відсутність рівності частин цілого і як фактичне порушення структури досліджуваного об'єкта, нерівність або нерозмірність. У гуманітарних науках концепція

“асиметрії” не має вивіреного визначення і часто застосовується інтуїтивно, без суворої прив'язки до лінгвістичної семантики цього слова. Однак існують усталені терміни, які демонструють логіку застосування поняття асиметричності в гуманітарній сфері. Ключовий зміст цього терміна передається поняттями “неоднаковості”, “неподібність”, “відсутності аналогії” при співвідношенні між частинами єдиної системи.

Таким чином, асиметрію в міжнародних відносинах можна визначити як відсутність тотожності між суб'єктами, а також між готівкою у них ресурсами і статусами, тактиками і стратегіями міжнародної поведінки. Важливо розуміти: коректність застосування терміна вимагає, щоб відносини між суб'єктами, що вивчаються за допомогою понять симетрії/асиметрії, були постійними, організованими і структурованими.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Проведений аналіз поняття асиметрія стосовно сфери ведення збройної боротьби та війни в цілому дає змогу зробити ряд висновків.

1. Категорії “асиметрія”, “перевага в силі”, “співвідношення сил” взаємопов'язані і взаємообумовлені. Застосування асиметричних заходів ведення війни не є самоціллю, а методом досягнення переваги в силі. І навпаки, будь яка перевага в силі одного супротивника над іншим створює асиметрію збройного протистояння.

2. Асиметрія в збройній боротьбі досягається технічними, оперативно-тактичними та організаційними заходами, а краще – їх сукупністю. Застосування нової (кращої) зброї, реалізуючи новий (несподіваний, незвичний для супротивника) спосіб, при умові грамотної (адаптованої до засобів і способів) організації військ та дій – запорука успіху в бою, битві, операції, війні.

3. Перевага в озброєнні та військовій техніці (ОВТ) досягається еволюційним шляхом завдяки постійній і планомірній роботі вчених, конструкторів, працівників оборонно-промислового комплексу з вдосконалення ОВТ. Враховуючи, що така ж робота проводиться в інших державах, асиметрія, що виникає, є несуттєвою і нестійкою. Виникнення асиметрії, обумовлене створенням принципово нових засобів та способів ведення війни (зброя на нових фізичних принципах і тактика її застосування), є істотними, але також нестійкими в часі.

4. Асиметрія в економіці є передумовою й необхідною умовою досягнення асиметрії в збройній боротьбі. Створити щось із нічого,

отримати перевагу, не витративши на це ресурси – привабливо, але нереально.

5. Симетрія на воєнно-стратегічному рівні необхідна в мирний час для підтримання миру. Вона забезпечується наявністю у потенціальних супротивників таких засобів ураження, які гарантують завдання неприйнятної шкоди один одному з початком воєнних дій. Коли війна почалася, доцільно мати асиметрію на свою користь, до чого й будуть прагнути конфліктуючі сторони.

6. Найпростішим способом досягнення асиметрії в сучасному воєнному конфлікті з потужним супротивником – пошук ще більш сильного союзника.

7. Як показав досвід останніх років (анексія Росією Криму та агресія РФ на Сході України) питання подальшого дослідження асиметрії в сучасному збройному конфлікті та пошук нових способів ведення збройної боротьби надзвичайно актуальні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Кокошин А.А. Политология и социология военной стратегии / Предисл. Академика РАН Г.В. Осипова. Изд. 2-е, стереотип. – М.: ЛЕНАНД, 2014. – 616 с.
2. Мюнклер Х. Терроризм сегодня. Война становится асимметричной // *International Politik*. 2004. № 1.
3. Мейз М. Эпоха стратегической асимметричности: Способность использовать нетрадиционные способы ведения войны определяет победу // *Независимое военное обозрение*. 2005. № 14.
4. Министр обороны Соединенных Штатов У. Коэн о потенциале химической, биологической и электронной войны // *Washington ProFile*. 18.09.2000
5. Клаузевиц К. фон. О войне. М.: Эксмо, 2003. С. 11, 20, 21
6. A. Mack. Why Big Nations Lose Small Wars: The Politics of Asymmetric Conflict // *World Politics*. 1975. Vol. 27. No 2.
7. Арон Р. Мир и война между народами / Ред. В.И. Даниленко. М.: Nota Bene, 2000. С. 84, 86.
8. *International Herald Tribune*. 20-21 September 2003. P. 3, 4.
9. Киссинджер Г. Дипломатия. Пер. с англ. В.В. Львова / Послесл. Г.А. Арбатова. – М., Ладомир, 1997. – 848 с.
10. C. Mitchell. Asymmetry and Strategies of Regional Conflict Reduction // *Cooperative Security: Reducing Third War Wars* / W. Zartmann and V. Kremenyuk (eds.). New York: Syracuse University Press, 1995. P. 57.
11. Кременюк В.А. Современный международный конфликт: проблемы управления // *Международные процессы*. 2003. № 1.
12. Лебедева М.М. Политическое урегулирование конфликтов. Подходы, решения, технологии. М.: Аспект Пресс, 1997; R. Fisher, W. Ury. *Getting to Yes. Negotiating Agreements without Giving in*. New York – London: Penguin Books, 1991.
13. Стивенсон Д. Стратегия "сдерживания и профилактики" терроризма // *Международные процессы*. 2005. № 1.

Леонов В. В., к.т.н., доцент;

Ворович Б. А., к.воен.н., доцент

Центр воєнно-стратегічних досліджень Національного університету оборони України імені Івана Черняхівського, Київ

Парадокс асимметрии в современных международных вооружённых конфликтах

Резюме. Проведён анализ соотношения понятий "асимметрия" и "превосходство в силах", изложены пути достижения асимметрии в современном военном конфликте.

Ключевые слова: асимметрия вооружённой борьбы, соотношение сил, превосходство в силах, средства и способы вооружённой борьбы, новые технологии, новые физические принципы, способ боевых действий.

V. Leonov, Ph.D;

B. Vorovich, Ph.D

Center for Military and Strategic Studies National Defence University of Ukraine named after Ivan Chernykhovskij, Kyiv

Paradox asymmetry in modern international armed conflicts

Resume. The analysis of the relationship between the concepts "asymmetry" and "power advantage" outlined ways to achieve asymmetries in the modern military conflict.

Keywords: asymmetry of the armed straggle, balance of power, superiority of forces, means and methods of warfare, new technologies, new physical principles, way of combat actions.